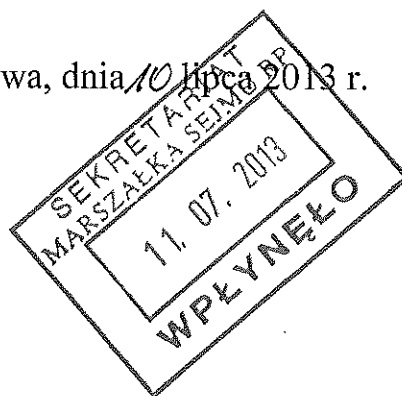

Prezydent
Rzeczypospolitej Polskiej

Warszawa, dnia 10 lipca 2013 r.

Pani

Ewa Kopacz

Marszałek Sejmu

Rzeczypospolitej Polskiej

Na podstawie art. 118 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. przedstawiam Sejmowi Rzeczypospolitej Polskiej projekt ustawy:

- o Trybunale Konstytucyjnym.

Jednocześnie uprzejmie informuję, że do reprezentowania mojego stanowiska w toku prac nad projektem ustawy upoważniam Pana Krzysztofa Huberta Łaszkiewicza – Sekretarza Stanu w Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej.

Bronisław Komorowski

USTAWA
z dnia
o Trybunale Konstytucyjnym¹⁾

Rozdział 1

Przepisy ogólne

Art. 1. Trybunał Konstytucyjny jest organem władzy sądowej strzegącym porządku konstytucyjnego Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 2. Trybunał Konstytucyjny, zwany dalej „Trybunałem”, orzeka o hierarchicznej zgodności norm prawnych oraz wykonuje inne kompetencje określone w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, zwanej dalej „Konstytucją”.

Art. 3. Siedzibą Trybunału jest Warszawa.

Art. 4. 1. Trybunał orzeka w sprawach zgodności:

- 1) ustaw i umów międzynarodowych z Konstytucją;
- 2) ustaw przed ich podpisaniem i umów międzynarodowych przed ich ratyfikacją z Konstytucją;
- 3) ustaw z ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi, których ratyfikacja wymagała uprzedniej zgody wyrażonej w ustawie;
- 4) przepisów prawa, wydawanych przez centralne organy państwowe, z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi i ustawami.

2. Trybunał orzeka o zgodności z Konstytucją ustawy lub innego aktu normatywnego, kwestionowanego w skardze konstytucyjnej, o której mowa w art. 79 ust. 1 Konstytucji.

3. Trybunał orzeka o zgodności z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi lub ustawą, aktu normatywnego kwestionowanego w pytaniu prawnym, o którym mowa w art. 193 Konstytucji.

4. Trybunał orzeka w sprawach zgodności z Konstytucją celów lub działalności partii politycznych.

¹⁾ Niniejszą ustawą zmienia się ustawy: ustawę z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o advokaturze, ustawę z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych, ustawę z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich, ustawę z dnia 27 czerwca 1997 r. o partiach politycznych oraz ustawę z dnia 8 lipca 2005 r. o Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa.

5. Trybunał rozstrzyga spory kompetencyjne między centralnymi konstytucyjnymi organami państwa.

6. Trybunał rozstrzyga o stwierdzeniu przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej. W razie uznania przejściowej niemożności sprawowania urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej Trybunał powierza Marszałkowi Sejmu tymczasowe wykonywanie obowiązków Prezydenta Rzeczypospolitej.

Art. 5. 1. Trybunał sygnalizuje Sejmowi lub innym właściwym organom istnienie uchybień i luk w prawie, których usunięcie jest niezbędne dla zapewnienia spójności systemu prawnego Rzeczypospolitej Polskiej.

2. Prezes Trybunału może zwrócić się do adresata sygnalizacji o poinformowanie Trybunału o stanowisku w sprawie będącej przedmiotem sygnalizacji.

Art. 6. 1. Prezes Trybunału przedkłada corocznie Sejmowi oraz Senatowi informację o istotnych problemach wynikających z działalności i orzecznictwa Trybunału.

2. Informację rozpatruje Sejm oraz Senat. Nad informacją nie przeprowadza się głosowania.

3. Informację, o której mowa w ust. 1, Prezes Trybunału przekazuje: Prezydentowi Rzeczypospolitej, Prezesowi Rady Ministrów, Pierwszemu Prezesowi Sądu Najwyższego, Prezesowi Naczelnego Sądu Administracyjnego, Przewodniczącemu Krajowej Rady Sądownictwa, Prokuratorowi Generalnemu, Ministrowi Sprawiedliwości, Rzecznikowi Praw Obywatelskich, Rzecznikowi Praw Dziecka, Prezesowi Najwyższej Izby Kontroli, Przewodniczącemu Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji oraz Prezesowi Narodowego Banku Polskiego.

Rozdział 2

Organy Trybunału

Art. 7. Organami Trybunału są Zgromadzenie Ogólne Sędziów Trybunału, zwane dalej „Zgromadzeniem Ogólnym”, oraz Prezes Trybunału.

Art. 8. Do kompetencji Zgromadzenia Ogólnego należy:

- 1) zatwierdzanie informacji, o której mowa w art. 6;
- 2) wybór kandydatów na Prezesa i Wiceprezesa Trybunału;
- 3) wyrażanie zgody na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej oraz pozbawienie wolności sędziego Trybunału;
- 4) stwierdzanie wygaśnięcia mandatu sędziego Trybunału;
- 5) uchwalanie regulaminu Trybunału;
- 6) uchwalanie statutu Biura Trybunału;
- 7) uchwalanie projektu dochodów i wydatków Trybunału;
- 8) wykonywanie innych czynności, przewidzianych dla Zgromadzenia Ogólnego w ustawie i regulaminie Trybunału.

Art. 9. 1. Zgromadzenie Ogólne obraduje na posiedzeniach.

2. Posiedzenie Zgromadzenia Ogólnego zwołuje Prezes Trybunału, który ustala porządek posiedzenia i przewodniczy obradom.

3. O terminie posiedzenia i porządku obrad Prezes Trybunału zawiadamia sędziów Trybunału najpóźniej 7 dni przed posiedzeniem Zgromadzenia Ogólnego.

4. W szczególnie uzasadnionych przypadkach Prezes Trybunału może odstąpić od dochowania terminu, o którym mowa w ust. 3.

Art. 10. 1. Zgromadzenie Ogólne podejmuje uchwały zwykłą większością głosów, chyba że ustawa stanowi inaczej, w obecności co najmniej 2/3 ogólnej liczby sędziów Trybunału, w tym Prezesa lub Wiceprezesa Trybunału.

2. Głosowanie jest jawne. Głosowanie z wyłączeniem jawności przeprowadza się w sprawach, o których mowa w art. 8 pkt 2 i 3. O wyłączeniu jawności głosowania w innej sprawie rozstrzyga Zgromadzenie Ogólne na wniosek sędziego Trybunału.

Art. 11. 1. Prezes Trybunału corocznie zwołuje publiczne posiedzenie Zgromadzenia Ogólnego, podczas którego omawiane są istotne problemy wynikające z działalności i orzecznictwa Trybunału, przedstawione w informacji, o której mowa w art. 6.

2. Prezes Trybunału zawiadamia o zwołaniu publicznego posiedzenia Zgromadzenia Ogólnego i zaprasza do udziału w nim w szczególności: Prezydenta Rzeczypospolitej, Marszałka Sejmu, Marszałka Senatu, przedstawicieli organów władzy publicznej, o których mowa w art. 6 ust. 3, a także przewodniczących właściwych komisji sejmowych i senackich.

Art. 12. 1. Prezesa Trybunału powołuje Prezydent Rzeczypospolitej spośród dwóch kandydatów przedstawionych przez Zgromadzenie Ogólne.

2. Kandydatów na stanowisko Prezesa Trybunału wybiera Zgromadzenie Ogólne, nie później niż 3 miesiące przed upływem kadencji urzędującego Prezesa Trybunału, spośród sędziów Trybunału, którzy w głosowaniu uzyskali kolejno największą liczbę głosów. W razie opróżnienia stanowiska Prezesa Trybunału, wyboru kandydatów dokonuje się w terminie 30 dni.

3. Obradom, które dotyczą wyboru kandydatów na stanowisko Prezesa Trybunału, przewodniczy sędzia o najdłuższym stażu w Trybunale.

4. Uchwałę o wyborze kandydatów na stanowisko Prezesa Trybunału przekazuje się niezwłocznie Prezydentowi Rzeczypospolitej.

5. Do Wiceprezesa Trybunału ust. 1-4 stosuje się odpowiednio.

Art. 13. 1. Prezes Trybunału kieruje pracami Trybunału, reprezentuje Trybunał na zewnątrz oraz wykonuje inne czynności określone w ustawie i regulaminie Trybunału.

2. Wiceprezes Trybunału zastępuje Prezesa Trybunału w czasie jego nieobecności oraz wykonuje inne czynności wynikające z podziału obowiązków, ustalonego przez Prezesa Trybunału.

3. W razie przeszkód w sprawowaniu obowiązków przez Prezesa oraz Wiceprezesa Trybunału, Prezesa Trybunału zastępuje sędzia Trybunału wyznaczony przez Prezesa Trybunału, a jeżeli żaden sędzia Trybunału nie został wyznaczony – sędzia o najdłuższym stażu w Trybunale.

Art. 14. 1. Projekt dochodów i wydatków Trybunału, o którym mowa w art. 8 pkt 7, minister właściwy do spraw finansów publicznych włącza do projektu budżetu państwa.

2. W zakresie wykonywania budżetu Trybunału, Prezesowi Trybunału przysługują uprawnienia ministra właściwego do spraw finansów publicznych.

Art. 15. 1. Wewnętrzną organizację pracy Trybunału i jego organów, w tym wynikające z niej powinności sędziów, oraz inne sprawy wskazane w niniejszej ustawie określa regulamin Trybunału.

2. Regulamin Trybunału podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”, zwanym dalej „Monitorem Polskim”.

Rozdział 3

Sędziowie Trybunału

Art. 16. Sędzia Trybunału w sprawowaniu swojego urzędu jest niezawisły i podlega tylko Konstytucji.

Art. 17. 1. W skład Trybunału wchodzi piętnastu sędziów.

2. Sędziów Trybunału wybiera indywidualnie, na dziewięcioletnie kadencje Sejm, bezwzględną większością głosów, w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów. Ponowny wybór do Trybunału jest niedopuszczalny.

Art. 18. 1. Sędzią Trybunału może być wybrana osoba, która wyróżnia się wiedzą prawniczą oraz:

- 1) ma obywatelstwo polskie;
- 2) ma pełną zdolność do czynności prawnych i korzysta z pełni praw publicznych;
- 3) jest nieskazitelnego charakteru;
- 4) ukończyła wyższe studia prawnicze w Polsce lub zagraniczne uznane w Polsce i uzyskała tytuł magistra;
- 5) jest zdolna, ze względu na stan zdrowia, do pełnienia obowiązków sędziego Trybunału;
- 6) w dniu wyboru ma ukończone 40 lat;
- 7) przez co najmniej 10 lat pracowała na stanowisku sędziego, prokuratora lub wykonywała w Rzeczypospolitej Polskiej zawód adwokata, radcy prawnego lub notariusza albo zajmowała stanowiska w instytucjach publicznych związane z tworzeniem lub stosowaniem prawa.

2. Wymaganie, o którym mowa w ust. 1 pkt 7, nie dotyczy osoby posiadającej tytuł naukowy profesora albo stopień naukowy doktora habilitowanego nauk prawnych, zatrudnionej w uczelni lub jednostce naukowej.

3. Osoby sprawujące mandat posła, senatora lub posła do Parlamentu Europejskiego mogą kandydować na stanowisko sędziego Trybunału, jeżeli w dniu wyboru upłynęły co najmniej 4 lata od wygaśnięcia mandatu.

Art. 19. 1. Nie później niż 6 miesięcy przed upływem kadencji sędziego Trybunału Marszałek Sejmu, w formie obwieszczenia ogłoszonego w Monitorze Polskim, informuje o możliwości zgłaszania osób, spośród których mogą być następnie zgłaszani kandydaci na sędziego Trybunału.

2. W terminie 2 miesięcy od ogłoszenia obwieszczenia do Marszałka Sejmu mogą być zgłaszane osoby spełniające wymagania wymienione w art. 18.

Art. 20. 1. Prawo zgłaszania osób, o których mowa w art. 19, przysługuje:

- 1) grupie co najmniej 15 posłów,
- 2) Zgromadzeniu Ogólnemu Sędziów Sądu Najwyższego;
- 3) Zgromadzeniu Ogólnemu Sędziów Naczelnego Sądu Administracyjnego;
- 4) Krajowej Radzie Sądownictwa;
- 5) Krajowej Radzie Prokuratury;
- 6) właściwym ogólnokrajowym organom samorządu zawodowego adwokatów, radców prawnych oraz notariuszy;
- 7) radom wydziałów prawa uczelni, uprawnionym do nadawania stopnia naukowego doktora habilitowanego nauk prawnych, radzie naukowej Instytutu Nauk Prawnych i Komitetowi Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk oraz Komisji Prawniczej Polskiej Akademii Umiejętności.

2. Uprawniony podmiot może zgłosić jedną osobę na jedno stanowisko sędziego Trybunału. Do każdego zgłoszenia należy dołączyć uzasadnienie oraz zgodę osoby zgłaszanej.

Art. 21. 1. Marszałek Sejmu sprawdza, czy zgłoszenie zostało dokonane przez uprawniony podmiot oraz czy uzasadnienie zawiera dane, o których mowa w art. 18.

2. Marszałek Sejmu odmawia przyjęcia zgłoszenia od nieuprawnionego podmiotu, jak również dotyczącego osoby niespełniającej wymagań, o których mowa w art. 18, lub ze względu na brak zgody osoby zgłaszanej, o czym powiadamia podmiot dokonujący zgłoszenia.

Art. 22. 1. Marszałek Sejmu, nie później niż 3 miesiące przed upływem kadencji sędziego Trybunału, przekazuje posłom oraz podaje do publicznej wiadomości listę osób, spośród których mogą być zgłaszani kandydaci na sędziego Trybunału, zwaną dalej „listą”.

2. Na liście zamieszcza się, w kolejności alfabetycznej, nazwisko i imię zgłoszonej osoby wraz z informacją o podmiocie zgłaszającym oraz uzasadnieniem, o którym mowa w art. 20 ust. 2.

Art. 23. 1. Prawo zgłaszania kandydatów na sędziego Trybunału, spośród osób umieszczonych na liście, przysługuje Prezydium Sejmu oraz grupie co najmniej 50 posłów.

2. Zgłoszenie kandydata następuje nie później niż 2 miesiące przed upływem kadencji sędziego Trybunału.

Art. 24. Jeżeli głosowanie nie zostało zakończone wyborem sędziego Trybunału, stosuje się art. 23 ust. 1, z tym że zgłoszenie kandydata następuje w terminie 14 dni od dnia głosowania.

Art. 25. 1. W razie wygaśnięcia mandatu sędziego Trybunału przed upływem jego kadencji art. 19-24 stosuje się odpowiednio.

2. Terminy dokonania odpowiednich czynności zostają skrócone w sposób umożliwiający wybór sędziego Trybunału nie później niż po upływie 3 miesięcy od dnia

zawiadomienia Marszałka Sejmu przez Prezesa Trybunału o wygaśnięciu mandatu sędziego Trybunału z tym, że termin dla czynności, o której mowa w art. 19 ust. 2 nie może być krótszy niż 21 dni.

Art. 26. 1. Osoba wybrana na stanowisko sędziego Trybunału składa wobec Prezydenta Rzeczypospolitej ślubowanie następującej treści:

„Uroczyscie ślubuję, że pełniąc powierzone mi obowiązki sędziego Trybunału Konstytucyjnego będę wiernie służyć Narodowi i stać na straży Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, czyniąc to bezstronnie, według mego sumienia i z najwyższą starannością, oraz strzegąc godności sprawowanego urzędu”.

Ślubowanie może być złożone z dodaniem zdania „Tak mi dopomóż Bóg”.

2. Odmowa złożenia ślubowania jest równoznaczna ze zrzeczeniem się stanowiska sędziego Trybunału.

Art. 27. Sędziowie Trybunału są upoważnieni do dostępu do informacji niejawnych związanych z rozpoznawaną przez Trybunał sprawą.

Art. 28. Czas pracy sędziego Trybunału określony jest wymiarem jego zadań.

Art. 29. 1. Wynagrodzenie zasadnicze sędziego Trybunału stanowi wielokrotność podstawy ustalenia tego wynagrodzenia, z zastosowaniem mnożnika 5,0.

2. Podstawę ustalenia wynagrodzenia zasadniczego sędziego Trybunału w danym roku stanowi przeciętne wynagrodzenie w drugim kwartale roku poprzedniego, ogłaszane w Monitorze Polskim przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego na podstawie art. 20 pkt 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227, z późn. zm.²⁾).

3. Jeżeli przeciętne wynagrodzenie, o którym mowa w ust. 2, jest niższe od przeciętnego wynagrodzenia ogłoszonego za drugi kwartał roku poprzedzającego – przyjmuje się podstawę ustalenia wynagrodzenia zasadniczego sędziego Trybunału w dotychczasowej wysokości.

4. Wynagrodzenie Prezesa oraz Wiceprezesa Trybunału odpowiada wynagrodzeniu zasadniczemu sędziego Trybunału powiększonemu o dodatek funkcyjny ustalany według podstawy, o której mowa w ust. 2, z zastosowaniem mnożnika, odpowiednio: 1,2 oraz 0,8.

Art. 30. Sędziemu Trybunału stale zamieszkałemu poza Warszawą przysługuje bezpłatne zakwaterowanie w Warszawie oraz zwrot kosztów przejazdu i dodatek z tytułu rozłąki z rodziną na zasadach określonych w przepisach w sprawie wysokości i warunków wypłacania świadczeń urzędnikom państwowym przeniesionym do pracy w innej miejscowości.

Art. 31. 1. Sędzia Trybunału składa Prezesowi Trybunału oświadczenie o swoim stanie majątkowym, zgodnie z przepisami o ograniczeniu prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne.

2. Prezes Trybunału dokonuje analizy danych zawartych w oświadczeniu o stanie majątkowym i przekazuje jeden egzemplarz naczelnikowi urzędu skarbowego właściwego ze względu na miejsce zamieszkania sędziego Trybunału.

²⁾ Zmiany tekstu wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2010 r. Nr 40, poz. 224, Nr 134, poz. 903, Nr 238, poz. 1578 i Nr 257, poz. 1726, z 2011 r. Nr 75, poz. 398, Nr 149, poz. 887, Nr 168, poz. 1001, Nr 187, poz. 1112 i Nr 205, poz. 1203, z 2012 r. poz. 118, 637, 664 i 1548 oraz z 2013 r. poz. 240.

Art. 32. 1. Sędzia Trybunału nie może należeć do partii politycznej, związku zawodowego ani prowadzić działalności publicznej niedającej się pogodzić z zasadami niezależności sądów i niezawisłości sędziów.

2. Sędzia Trybunału nie może podejmować dodatkowego zatrudnienia, z wyjątkiem zatrudnienia na stanowisku naukowo-dydaktycznym, dydaktycznym lub naukowym u jednego pracodawcy, w łącznym wymiarze nieprzekraczającym pełnego wymiaru czasu pracy pracowników zatrudnionych na tych stanowiskach, o ile nie utrudnia to pełnienia obowiązków sędziego Trybunału.

3. Sędzia Trybunału nie może podejmować innego zajęcia, o charakterze zarobkowym lub niezarobkowym, które utrudniałoby pełnienie obowiązków albo mogło osłabiać zaufanie do bezstronności lub przynieść ujmę godności urzędu sędziego.

4. O zamiarze podjęcia zatrudnienia lub innego zajęcia, o których mowa w ust. 2 i 3, a także o zamiarze ich kontynuowania przez sędziego obejmującego stanowisko w Trybunale, sędzia Trybunału zawiadamia Prezesa Trybunału. Prezes Trybunału pisemnie informuje o sprzeciwie, jeżeli uzna, że podjęcie albo kontynuowanie zatrudnienia lub innego zajęcia będzie utrudniało pełnienie obowiązków, osłabiało zaufanie do bezstronności lub przynosiło ujmę godności urzędu sędziego Trybunału. W przypadku sprzeciwu sprawę, na wniosek sędziego Trybunału, rozstrzyga Zgromadzenie Ogólne.

Art. 33. 1. Sędzia Trybunału nie może być pociągnięty do odpowiedzialności karnej ani pozbawiony wolności bez zgody Zgromadzenia Ogólnego.

2. Sędzia Trybunału nie może być zatrzymany lub aresztowany, z wyjątkiem ujęcia go na gorącym uczynku przestępstwa jeżeli jego zatrzymanie jest konieczne dla zapewnienia prawidłowego toku postępowania.

3. O zatrzymaniu niezwłocznie powiadamia się Prezesa Trybunału, który może nakazać natychmiastowe zwolnienie zatrzymanego.

Art. 34. 1. Wniosek w sprawie wyrażenia zgody na pociągnięcie sędziego Trybunału do odpowiedzialności karnej oraz wniosek o wyrażenie zgody na pozbawienie wolności sędziego Trybunału, jeżeli czyn jest ścigany z oskarżenia publicznego, składa Prokurator Generalny.

2. Wniosek w sprawie wyrażenia zgody na pociągnięcie sędziego Trybunału do odpowiedzialności karnej, jeżeli czyn jest ścigany z oskarżenia prywatnego, sporządzany jest przez adwokata lub radcę prawnego. Wymóg ten nie dotyczy wniosków sporządzonych we własnym imieniu przez sędziów, adwokatów, radców prawnych oraz profesorów lub doktorów habilitowanych nauk prawnych.

Art. 35. 1. Wniosek w sprawie wyrażenia zgody na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej oraz wniosek o wyrażenie zgody na pozbawienie wolności sędziego Trybunału składa się Prezesowi Trybunału.

2. Wniosek określa: imię i nazwisko sędziego Trybunału, czyn, za który sędzia Trybunału ma być pociągnięty do odpowiedzialności karnej lub pozbawiony wolności, oraz okoliczności jego popełnienia.

3. Do czasu podjęcia uchwały w sprawie wyrażenia zgody na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej lub na pozbawienie wolności sędziego Trybunału wolno w stosunku do niego podejmować tylko czynności niecierpiące zwłoki.

Art. 36. 1. Wyrażenie zgody na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej oraz na pozbawienie wolności sędziego Trybunału następuje w drodze uchwały Zgromadzenia Ogólnego, podjętej bezwzględną większością głosów, nie później niż w terminie miesiąca od dnia złożenia wniosku.

2. Przed podjęciem uchwały sędziego Trybunału, którego wniosek dotyczy, może złożyć wyjaśnienia Zgromadzeniu Ogólnemu.

3. W naradzie oraz głosowaniu nie bierze udziału sędzia Trybunału, którego wniosek dotyczy.

Art. 37. 1. Sędzia Trybunału odpowiada dyscyplinarnie przed Trybunałem za naruszenie przepisów prawa, uchybienie godności urzędu sędziego Trybunału lub inne nieetyczne zachowanie mogące podważać zaufanie do jego bezstronności lub niezawisłości.

2. Sędzia Trybunału odpowiada dyscyplinarnie także za swoje postępowanie przed objęciem stanowiska, jeżeli uchybił obowiązkowi piastowanego urzędu państwowego lub okazał się niegodny urzędu sędziego Trybunału.

3. Za wykroczenia sędzia Trybunału odpowiada tylko dyscyplinarnie.

Art. 38. 1. W postępowaniu dyscyplinarnym orzeka:

- 1) w pierwszej instancji – trzech sędziów Trybunału;
- 2) w drugiej instancji – pięciu sędziów Trybunału.

2. Sędziów do składów orzekających i rzecznika dyscyplinarnego ustala w drodze losowania Prezes Trybunału. W losowaniu składu drugiej instancji nie uczestniczą sędziowie Trybunału, którzy orzekali w sprawie w pierwszej instancji.

Art. 39. Od orzeczenia dyscyplinarnego wydanego w drugiej instancji skarga kasacyjna nie przysługuje.

Art. 40. Karami dyscyplinarnymi są:

- 1) upomnienie;
- 2) nagana;
- 3) złożenie sędziego Trybunału z urzędu.

Art. 41. 1. Wygaśnięcie mandatu sędziego Trybunału na skutek śmierci stwierdza Prezes Trybunału w drodze postanowienia.

2. Wygaśnięcie mandatu sędziego Trybunału w przypadku:

- 1) zrzeczenia się urzędu;
 - 2) zrzeczenia się statusu sędziego w stanie spoczynku;
 - 3) skazania prawomocnym wyrokiem sądu za przestępstwo umyślne ścigane z oskarżenia publicznego lub umyślne przestępstwo skarbowe;
 - 4) prawomocnego orzeczenia o złożeniu sędziego Trybunału z urzędu
- stwierdza, po przeprowadzeniu stosownego postępowania wyjaśniającego, Zgromadzenie Ogólne w drodze uchwały.

3. Prezes Trybunału, z wyłączeniem przypadku, o którym mowa w ust. 2 pkt 2, przekazuje niezwłocznie Marszałkowi Sejmu postanowienie lub uchwałę stwierdzające wygaśnięcie mandatu sędziego Trybunału.

Art. 42. 1. Sędzia Trybunału po zakończeniu kadencji przechodzi w stan spoczynku.

2. Sędziemu Trybunału przechodzącemu w stan spoczynku przysługuje jednorazowa odprawa w wysokości sześciomiesięcznego wynagrodzenia, które ostatnio pobierał.

3. Sędziemu Trybunału w stanie spoczynku przysługuje uposażenie w wysokości 75% ostatnio pobieranego wynagrodzenia miesięcznego z wyłączeniem dodatku funkcyjnego. Uposażenie to jest waloryzowane stosownie do zmian wynagrodzenia zasadniczego sędziów Trybunału.

Art. 43. 1. Sędzia Trybunału może na swój wniosek zostać przeniesiony w stan spoczynku, jeżeli z powodu choroby, ułomności lub upadku sił został uznany przez lekarza orzecznika Zakładu Ubezpieczeń Społecznych za trwale niezdolnego do pełnienia obowiązków sędziego.

2. W szczególnie uzasadnionym przypadku, z wnioskiem w sprawie wydania przez lekarza orzecznika Zakładu Ubezpieczeń Społecznych orzeczenia o trwałej niezdolności do pełnienia obowiązków sędziego Trybunału z powodu jego choroby, ułomności lub upadku sił, może wystąpić Zgromadzenie Ogólne.

3. Uchwałę o przeniesieniu w stan spoczynku sędziego Trybunału trwale niezdolnego do pełnienia obowiązków sędziego, podejmuje Zgromadzenie Ogólne. W uchwale określa się datę przejścia sędziego w stan spoczynku, oznaczającą zarazem zakończenie kadencji sędziego Trybunału.

4. Przepisy art. 41 ust. 3 i art. 42 stosuje się odpowiednio.

Art. 44. 1. Sędzia Trybunału w stanie spoczynku jest obowiązany dochować godności sędziego Trybunału.

2. Za naruszenie przepisów prawa oraz uchybienie godności sędziego Trybunału sędzia Trybunału w stanie spoczynku odpowiada dyscyplinarnie.

3. Do odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziego Trybunału w stanie spoczynku art. 38 i art. 39 stosuje się odpowiednio, a karami dyscyplinarnymi są:

- 1) upomnienie;
- 2) nagana;
- 3) pozbawienie statusu sędziego w stanie spoczynku.

4. Skazanie sędziego Trybunału w stanie spoczynku prawomocnym wyrokiem sądu za przestępstwo umyślne ścigane z oskarżenia publicznego lub umyślne przestępstwo skarbowe albo prawomocne orzeczenie kary, o której mowa w ust. 3 pkt 3, powoduje utratę statusu sędziego w stanie spoczynku.

Art. 45. 1. Do sędziego Trybunału w stanie spoczynku art. 32-36 stosuje się odpowiednio.

2. Zakaz dodatkowego zatrudnienia, o którym mowa w art. 32 ust. 2, nie dotyczy mianowania, powołania lub wyboru sędziego Trybunału w stanie spoczynku na stanowisko w organach państwowych, w stosunku do którego przepisy ustanawiają zakaz przynależności do partii politycznej, lub w organach organizacji międzynarodowych oraz ponadnarodowych działających na podstawie umów międzynarodowych ratyfikowanych przez Rzeczpospolitą Polską.

3. Wypłata uposażenia, o którym mowa w art. 42 ust. 3, ulega zawieszeniu na czas pełnienia stanowiska, o którym mowa w ust. 2, chyba że sędzia Trybunału w stanie spoczynku

złoży niezwłocznie Prezesowi Trybunału oświadczenie o rezygnacji z należnego mu na tym stanowisku wynagrodzenia. W przypadku niezłożenia oświadczenia o rezygnacji z należnego wynagrodzenia, w czasie pełnienia stanowiska przez sędziego Trybunału w stanie spoczynku, mogą być opłacane na rzecz tego sędziego, ze środków budżetowych Trybunału, należne składki z tytułu powszechnego ubezpieczenia zdrowotnego.

4. Sędziemu Trybunału w stanie spoczynku wypłaca się uposażenie, określone w art. 42 ust. 3, od dnia następującego po dniu, w którym przestał pełnić stanowisko, wskazane w ust. 2, o ile nie nabył z tego tytułu prawa do innego świadczenia, w wysokości wyższej niż uposażenie sędziego Trybunału w stanie spoczynku.

Art. 46. W zakresie nieuregulowanym w ustawie do obowiązków i praw, w tym w zakresie stosunku służbowego, oraz odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów Trybunału stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym (Dz. U. z 2013 r. poz. 499), przy czym kompetencje Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego wykonuje Prezes Trybunału, a Kolegium Sądu Najwyższego – Zgromadzenie Ogólne.

Rozdział 4

Postępowanie przed Trybunałem – zasady ogólne

Art. 47. 1. Trybunał orzeka:

1) w pełnym składzie w sprawach:

- a) zgodności ustaw przed ich podpisaniem i umów międzynarodowych przed ich ratyfikacją z Konstytucją,
- b) stwierdzenia przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej oraz powierzenia Marszałkowi Sejmu tymczasowego wykonywania obowiązków Prezydenta Rzeczypospolitej,
- c) zgodności z Konstytucją celów lub działalności partii politycznych,
- d) sporów kompetencyjnych między centralnymi konstytucyjnymi organami państwa,
- e) w których skład orzekający Trybunału zamierza odstąpić od poglądu prawnego wyrażonego w orzeczeniu wydanym w pełnym składzie,
- f) o szczególnej zawłości lub doniosłości;

2) w składzie pięciu sędziów Trybunału w sprawach zgodności:

- a) ustaw i umów międzynarodowych z Konstytucją,
- b) ustaw z umowami międzynarodowymi, których ratyfikacja wymagała uprzedniej zgody wyrażonej w ustawie;

3) w składzie trzech sędziów Trybunału w sprawach:

- a) zgodności przepisów prawa wydawanych przez centralne organy państwowe, z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi i ustawami,
- b) zgodności innych aktów normatywnych z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi lub ustawami,

- c) nadania dalszego biegu lub odmowy nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej oraz wnioskowi podmiotu, o którym mowa w art. 191 ust. 1 pkt 3-5 Konstytucji,
- d) wyłączenia sędziego.

2. O uznaniu sprawy za szczególnie zawiłą albo o szczególnej doniosłości rozstrzyga Prezes Trybunału z własnej inicjatywy lub na wniosek składu orzekającego, przy czym do spraw o szczególnej doniosłości należą zwłaszcza takie, w których rozstrzygnięcie wiązać się może z nakładami finansowymi nieprzewidzianymi w ustawie budżetowej.

3. Orzekanie w pełnym składzie wymaga udziału co najmniej dziewięciu sędziów Trybunału.

4. Rozprawie i posiedzeniu w pełnym składzie przewodniczy Prezes lub Wiceprezes Trybunału, a jeżeli istnieją przesłanki wyłączenia ich z udziału w orzekaniu lub inne ważne przyczyny – sędzia o najdłuższym stażu w Trybunale.

Art. 48. 1. Sędziów do składu orzekającego Trybunału, w tym przewodniczącego składu i sędziego sprawozdawcę, wyznacza Prezes Trybunału zgodnie z alfabetyczną listą sędziów, uwzględniając przy tym rodzaje, liczbę oraz kolejność wpływu spraw do Trybunału.

2. Prezes Trybunału, w szczególnie uzasadnionych przypadkach, zwłaszcza ze względu na przedmiot rozpoznawanej sprawy lub możliwość dochowania terminu przeprowadzenia pierwszej narady, określanego w myśl ust. 3 albo art. 87 pkt 1, może wyznaczyć sędziego sprawozdawcę odstępując od kryteriów wymienionych w ust. 1.

3. Prezes Trybunału może wyznaczyć termin pierwszej narady składu orzekającego.

Art. 49. 1. Sędzia Trybunału podlega wyłączeniu z udziału w rozpoznawaniu sprawy, jeżeli:

1) wydał lub uczestniczył w wydaniu:

- a) aktu normatywnego będącego przedmiotem wniosku, pytania prawnego lub skargi konstytucyjnej,
- b) orzeczenia, decyzji administracyjnej lub innego rozstrzygnięcia, w sprawie pytania prawnego lub skargi konstytucyjnej;

2) był przedstawicielem, pełnomocnikiem lub doradcą uczestnika postępowania;

3) pozostaje z uczestnikiem postępowania w takim stosunku prawnym, że wynik sprawy może oddziaływać na jego prawa i obowiązki.

2. Sędzia Trybunału podlega również wyłączeniu z udziału w rozpoznawaniu sprawy, jeżeli istnieją okoliczności, niewymienione w ust. 1, mogące wywołać wątpliwości co do jego bezstronności.

3. Sędziego Trybunału wyłącza się z udziału w rozpoznawaniu sprawy na jego żądanie lub na żądanie uczestnika postępowania, jeżeli zostanie uprawdopodobnione istnienie okoliczności, niewymienionych w ust. 1, mogących wywołać wątpliwości co do jego bezstronności.

4. Sędzia Trybunału niezwłocznie informuje Prezesa Trybunału o okolicznościach mogących powodować wyłączenie go z udziału w rozpoznawaniu sprawy.

5. Do czasu rozstrzygnięcia o wyłączeniu z udziału w rozpoznawaniu sprawy, sędzia Trybunału może wykonywać tylko czynności niecierpiące zwłoki.

6. O wyłączeniu sędziego Trybunału z przyczyn wymienionych w ust. 1 i 2 postanawia Prezes Trybunału, a z przyczyn wymienionych w ust. 3 – Trybunał.

Art. 50. 1. Wszczęcie postępowania przed Trybunałem następuje na podstawie wniosku, pytania prawnego lub skargi konstytucyjnej uprawnionego podmiotu.

2. Cofnięcie wniosku, pytania prawnego lub skargi konstytucyjnej może nastąpić najpóźniej w terminie 7 dni od dnia doręczenia zawiadomienia o terminie rozprawy.

3. W przypadku rozpoznawania sprawy na posiedzeniu niejawnym, cofnięcie wniosku, pytania prawnego lub skargi konstytucyjnej może nastąpić najpóźniej w terminie 7 dni od dnia doręczenia zawiadomienia, że ich rozpoznanie przez Trybunał nastąpi na posiedzeniu niejawnym.

Art. 51. 1. Trybunał, orzekając, jest związany zakresem zaskarżenia wskazanym we wniosku, pytaniu prawnym lub skardze konstytucyjnej.

2. Zakres zaskarżenia obejmuje wskazanie kwestionowanego aktu normatywnego lub jego części (określenie przedmiotu kontroli) oraz sformułowanie zarzutu niezgodności z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub ustawą (wskazanie wzorca kontroli).

3. Przedmiotem zarzutu może być:

- 1) kompetencja do wydania aktu normatywnego lub tryb jego wydania (czynność prawodawcza);
- 2) treść aktu normatywnego lub jego części.

Art. 52. Trybunał w toku postępowania bada wszystkie istotne okoliczności służące wszechstronnemu wyjaśnieniu sprawy.

Art. 53. Trybunał może zwracać się do Sądu Najwyższego, Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz sądów powszechnych, administracyjnych i wojskowych o przekazanie informacji w sprawie wykładni określonego przepisu prawa w orzecznictwie sądowym lub jego stosowania.

Art. 54. 1. Sądy i inne organy władzy publicznej są obowiązane udzielić Trybunałowi pomocy i na jego żądanie przedstawić akta postępowania wiążące się z postępowaniem przed Trybunałem, a także udzielić informacji niezbędnych do wszechstronnego wyjaśnienia sprawy.

2. Trybunał, po wykorzystaniu akt postępowania, zwraca je niezwłocznie właściwemu organowi.

Art. 55. 1. Postępowanie przed Trybunałem prowadzi się w formie pisemnej, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej.

2. Wniosek, pytanie prawne i skarga konstytucyjna oraz inne pisma uczestników postępowania składane są w takiej liczbie egzemplarzy, która umożliwi ich doręczenie pozostałym uczestnikom oraz pozostawienie dwóch egzemplarzy w aktach sprawy.

Art. 56. 1. Rozprawy przed Trybunałem są jawne, jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej. Przewodniczący składu orzekającego może wyłączyć jawność rozprawy ze względu na bezpieczeństwo państwa lub ochronę informacji niejawnych o klauzuli tajności „tajne” lub „ściśle tajne”.

2. Świadek lub biegły może być przesłuchany co do okoliczności stanowiących informację niejawną o klauzuli tajności „tajne” lub „ściśle tajne” po zwolnieniu przez uprawniony organ od obowiązku zachowania tajemnicy. Odmowa zgody może być uzasadniona jedynie ważnym interesem państwa.

3. Świadek lub biegły nie korzysta z prawa odmowy złożenia zeznań, jeżeli Trybunał uzna odmowę zgody organu, o której mowa w ust. 2, za nieuzasadnioną.

Art. 57. Uczestnikami postępowania przed Trybunałem są:

- 1) podmiot, który złożył wniosek, zwany dalej „wnioskodawcą”;
- 2) sąd, który przedstawił Trybunałowi pytanie prawne, zwany dalej „sądem pytającym”;
- 3) podmiot, który złożył skargę konstytucyjną, zwany dalej „skarżącym”;
- 4) organ, który wydał akt normatywny będący przedmiotem wniosku, pytania prawnego lub skargi konstytucyjnej;
- 5) Sejm, Prezydent Rzeczypospolitej i Minister Spraw Zagranicznych w sprawach zgodności z Konstytucją umów międzynarodowych ratyfikowanych w trybie art. 89 ust. 1 Konstytucji;
- 6) Sejm, Senat, Prezydent Rzeczypospolitej i Minister Spraw Zagranicznych w sprawach zgodności z Konstytucją umów międzynarodowych ratyfikowanych w trybie art. 90 ust. 2 i 3 Konstytucji;
- 7) Prezydent Rzeczypospolitej i Minister Spraw Zagranicznych w sprawach zgodności z Konstytucją innych ratyfikowanych umów międzynarodowych;
- 8) Rzecznik Praw Obywatelskich, jeżeli zgłosił udział w postępowaniu;
- 9) Rzecznik Praw Dziecka, jeżeli zgłosił udział w postępowaniu wszczętym na wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich lub w postępowaniu w sprawie skargi konstytucyjnej dotyczącej praw dziecka;
- 10) Prokurator Generalny w sprawach rozpoznawanych przez Trybunał w pełnym składzie oraz prokurator Prokuratury Generalnej w sprawach rozpoznawanych w innych składach;
- 11) Prokuratoria Generalna Skarbu Państwa, jeżeli Rada Ministrów wyznaczyła ten organ do reprezentowania Rady Ministrów lub ministra w postępowaniu przed Trybunałem w sprawach aktów normatywnych dotyczących Skarbu Państwa;
- 12) centralny konstytucyjny organ państwa pozostający w sporze;
- 13) organ statutowy partii politycznej.

Art. 58. 1. Uczestnik postępowania działa przed Trybunałem osobiście albo przez umocowanego przedstawiciela lub pełnomocnika.

2. W postępowaniu przed Trybunałem przedstawicielami Sejmu, Marszałka Sejmu lub grupy posłów mogą być tylko posłowie, a przedstawicielami Marszałka Senatu lub grupy senatorów – tylko senatorowie.

3. Jeżeli podmiot, o którym mowa w ust. 2, jest wnioskodawcą, w postępowaniu przed Trybunałem może oprócz przedstawicieli ustanowić nie więcej niż 2 pełnomocników spoza grona posłów lub senatorów.

4. Przedstawicielem sądu pytającego może być tylko sędzia składu orzekającego w sprawie, w której zostało przedstawione pytanie prawne.

Art. 59. 1. Uczestnicy postępowania są obowiązani do składania Trybunałowi wszelkich wyjaśnień i informacji dotyczących sprawy oraz wniosków dowodowych, potrzebnych do jej rozstrzygnięcia.

2. Trybunał nie jest związany wnioskami dowodowymi uczestników postępowania i może z urzędu dopuścić dowody, które uzna za celowe dla rozstrzygnięcia sprawy.

Art. 60. 1. Uczestnicy postępowania mają prawo przeglądać akta sprawy oraz sporządzać i otrzymywać odpisy, kopie lub wyciągi z tych akt.

2. Prezes Trybunału albo przewodniczący składu orzekającego mogą zezwolić innej osobie na przeglądanie akt, jeżeli jest to uzasadnione ważnym interesem prawnym tej osoby lub interesem publicznym.

Art. 61. Wniosek, pytanie prawne i skarga konstytucyjna powinny spełniać wymagania przewidziane dla pisma procesowego.

Art. 62. 1. Wniosek złożony przez podmioty, o których mowa w art. 191 ust. 1 pkt 1-5 Konstytucji, zawiera:

- 1) określenie przedmiotu kontroli;
- 2) wskazanie wzorca kontroli;
- 3) uzasadnienie zarzutu niezgodności przedmiotu kontroli ze wskazanym wzorcem kontroli z powołaniem argumentów lub dowodów na jego poparcie.

2. Do wniosku składanego przez grupę posłów lub senatorów dołącza się listę posłów lub senatorów popierających wniosek wraz z ich podpisami.

Art. 63. 1. We wniosku pochodzącym od podmiotu, o którym mowa w art. 191 ust. 1 pkt 3-5 Konstytucji, należy także:

- 1) uzasadnić, powołując przepis prawa lub statutu, że kwestionowana ustawa lub inny akt normatywny dotyczy spraw objętych zakresem działania wnioskodawcy;
- 2) w przypadku podmiotu, o którym mowa w art. 191 ust. 1 pkt 4 Konstytucji, powołać przepis prawa lub statutu wskazujący, że wnioskodawca jest ogólnokrajowym organem lub ogólnokrajową władzą.

2. Do wniosku dołącza się:

- 1) uchwałę lub inne rozstrzygnięcie podmiotu, o którym mowa w art. 191 ust. 1 pkt 3-5 Konstytucji, stanowiące podstawę wystąpienia z wnioskiem i określające przedmiot oraz wzorzec kontroli;
- 2) protokół z posiedzenia organu lub władzy podmiotu, o którym mowa w art. 191 ust. 1 pkt 4 Konstytucji, pozwalający stwierdzić, że uchwała, o której mowa w pkt 1, została podjęta zgodnie z przepisami prawa lub postanowieniami statutu;
- 3) aktualny odpis z Krajowego Rejestru Sądowego, jeżeli wnioskodawcą jest podmiot, o którym mowa w art. 191 ust. 1 pkt 4 Konstytucji.

Art. 64. 1. Pytanie prawne ma formę postanowienia.

2. Pytanie prawne zawiera:

- 1) określenie przedmiotu kontroli;
- 2) wskazanie wzorca kontroli;
- 3) uzasadnienie zarzutu niezgodności przedmiotu kontroli ze wskazanym wzorcem kontroli, z powołaniem argumentów lub dowodów na jego poparcie;
- 4) oznaczenie sprawy, w związku z którą pytanie prawne zostało przedstawione;
- 5) wyjaśnienie, w jakim zakresie odpowiedź na pytanie prawne może mieć wpływ na rozstrzygnięcie sprawy, w związku z którą zostało przedstawione.

3. Do pytania prawnego dołącza się akta sprawy, w związku z którą zostało przedstawione.

Art. 65. Skargę konstytucyjną, zwaną dalej „skargą”, wnosi się po wyczerpaniu przez skarżącego drogi prawnej, w terminie 3 miesięcy od doręczenia skarżącemu prawomocnego wyroku, ostatecznej decyzji lub innego ostatecznego rozstrzygnięcia.

Art. 66. 1. W skardze należy:

- 1) wskazać przedmiot kontroli – przepis ustawy lub innego aktu normatywnego, na podstawie którego sąd lub organ administracji publicznej orzekł ostatecznie o wolnościach lub prawach albo obowiązkach skarżącego określonych w Konstytucji i w stosunku do którego skarżący domaga się stwierdzenia niezgodności z Konstytucją;
- 2) wskazać, która konstytucyjna wolność lub które prawo albo który obowiązek skarżącego, i w jaki sposób – zdaniem skarżącego – zostały naruszone;
- 3) uzasadnić zarzut z powołaniem argumentów lub dowodów na jego poparcie;
- 4) przedstawić stan faktyczny oraz:
 - a) udokumentować datę doręczenia wyroku, decyzji lub innego rozstrzygnięcia, o których mowa w art. 65,
 - b) poinformować, czy od wyroku, decyzji lub innego rozstrzygnięcia, o których mowa w art. 65, został wniesiony nadzwyczajny środek zaskarżenia.

2. Do skargi dołącza się:

- 1) wyrok, decyzję lub inne rozstrzygnięcie wydane na podstawie przepisu, o którym mowa w ust. 1 pkt 1;
- 2) orzeczenia, decyzje lub inne rozstrzygnięcia potwierdzające wyczerpanie drogi prawnej, o której mowa w art. 65;
- 3) pełnomocnictwo szczególne.

Art. 67. 1. W zakresie sporządzenia i wniesienia skargi oraz reprezentowania skarżącego w postępowaniu przed Trybunałem, istnieje obowiązek zastępstwa skarżącego przez adwokata lub radcę prawnego.

2. Przepisu ust. 1 nie stosuje się, jeżeli skarżący jest sędzią, prokuratorem, adwokatem, radcą prawnym lub notariuszem albo profesorem lub doktorem habilitowanym nauk prawnych.

3. W razie niemożności poniesienia kosztów pomocy prawnej skarżący może złożyć do sądu rejonowego swojego miejsca zamieszkania wnioski o ustanowienie dla niego adwokata lub radcy prawnego z urzędu, na podstawie przepisów o postępowaniu cywilnym.

4. Złożenie wniosku, o którym mowa w ust. 3, wstrzymuje bieg terminu do wniesienia skargi. Jeżeli sąd postanowi o ustanowieniu pełnomocnika z urzędu, wznowienie biegu terminu do wniesienia skargi następuje pierwszego dnia po dniu doręczenia adwokatowi lub radcy prawnemu rozstrzygnięcia właściwego organu o wyznaczeniu go pełnomocnikiem skarżącego. Jeżeli sąd odmówi ustanowienia pełnomocnika z urzędu, wznowienie biegu terminu do wniesienia skargi następuje pierwszego dnia po dniu doręczenia skarżącemu prawomocnego postanowienia sądu.

Art. 68. Jeżeli skarżący wniósł nadzwyczajny środek zaskarżenia, Trybunał może zawiesić postępowanie do czasu rozpoznania tego środka.

Art. 69. 1. Trybunał może wydać postanowienie tymczasowe o zawieszeniu lub wstrzymaniu wykonania orzeczenia w sprawie, której skarga dotyczy, jeżeli wykonanie wyroku, decyzji lub innego rozstrzygnięcia mogłoby spowodować skutki nieodwracalne dla skarżącego albo gdy przemawia za tym ważny interes skarżącego lub ważny interes publiczny.

2. Postanowienie doręcza się niezwłocznie skarżącemu oraz właściwemu organowi.

3. Trybunał uchyla postanowienie tymczasowe, jeżeli ustaną przyczyny jego wydania, jednak nie później niż w dniu wydania ostatecznego orzeczenia w sprawie skarżącego, z zastrzeżeniem ust. 4.

4. W przypadku orzeczenia przez Trybunał o niezgodności aktu normatywnego lub jego części, postanowienie tymczasowe traci moc po upływie 3 miesięcy od dnia wejścia w życie tego orzeczenia.

Art. 70. W sprawach wszczętych na podstawie wniosku grupy posłów lub senatorów, o którym mowa w art. 191 ust. 1 pkt 1 Konstytucji, zakończenie kadencji Sejmu i Senatu nie wstrzymuje postępowania w Trybunale.

Art. 71. 1. Po zakończeniu kadencji Sejmu i Senatu postępowanie w Trybunale w sprawach, o których mowa w art. 70, ulega zawieszeniu na 6 miesięcy, z zastrzeżeniem ust. 2.

2. Jeżeli przed zakończeniem kadencji Sejmu i Senatu Trybunał zawiadomił wnioskodawców o terminie rozprawy przypadającym po jej zakończeniu lub, że rozpoznanie wniosku nastąpi na posiedzeniu niejawnym, postępowanie w takich sprawach nie ulega zawieszeniu oraz może toczyć się bez udziału wnioskodawcy.

Art. 72. 1. Trybunał postanowi o podjęciu zawieszonego postępowania, jeżeli w terminie, o którym mowa w art. 71 ust. 1, wniosek grupy posłów lub senatorów uzyska poparcie odpowiednio 50 posłów lub 30 senatorów kolejnej kadencji Sejmu i Senatu.

2. Po bezskutecznym upływie terminu, o którym mowa w art. 71 ust. 1, Trybunał zawieszone postępowanie umarza.

Art. 73. 1. Koszty postępowania przed Trybunałem ponosi Skarb Państwa.

2. W przypadku uwzględnienia skargi, wraz z orzeczeniem o niezgodności ustawy lub innego aktu normatywnego albo ich części, będących przedmiotem skargi, Trybunał, w drodze postanowienia, orzeka na rzecz skarżącego zwrot kosztów postępowania, odpowiednio od Sejmu lub organu, który wydał akt normatywny. W uzasadnionych przypadkach Trybunał może orzec zwrot kosztów postępowania przed Trybunałem również wówczas, gdy nie uwzględnił skargi albo postępowanie w sprawie skargi umorzył lub odmówił nadania skardze dalszego biegu.

3. Do określania kosztów reprezentowania skarżącego przez adwokata lub radcę prawnego stosuje się przepisy w sprawie opłat za czynności adwokatów i radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu.

4. W uzasadnionych przypadkach Trybunał może określić inną wysokość kosztów reprezentowania skarżącego przez adwokata lub radcę prawnego w zależności od charakteru sprawy i wkładu pełnomocnika w przyczynienie się do jej wyjaśnienia i rozstrzygnięcia.

Art. 74. 1. Prawo do żądania zwrotu kosztów postępowania wygasa, jeżeli skarżący, najpóźniej przed zamknięciem rozprawy bezpośrednio poprzedzającej wydanie orzeczenia, nie zgłosi wniosku o przyznanie kosztów według norm przepisanych, z zastrzeżeniem ust. 2.

2. W przypadku rozpoznawania skargi przez Trybunał na posiedzeniu niejawnym, roszczenie o zwrot kosztów postępowania wygasa, jeżeli skarżący, najpóźniej w terminie 7 dni od dnia doręczenia zawiadomienia o rozpoznaniu sprawy na posiedzeniu niejawnym, nie zgłosi wniosku o przyznanie kosztów według norm przepisanych.

Art. 75. W sprawach nieuregulowanych w ustawie do postępowania przed Trybunałem stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296, z późn. zm.³⁾).

Rozdział 5

Kontrola formalna wniosków, pytań prawnych i skarg

Art. 76. 1. Jeżeli ze względu na treść lub formę pisma wniesionego do Trybunału nie można stwierdzić, że jest ono pismem procesowym, Prezes Trybunału lub upoważniony przez niego pracownik Biura Trybunału zwraca nadawcy pismo albo wzywa do jego uzupełnienia pod rygorem zwrócenia pisma.

2. Pismo poprawione lub uzupełnione w terminie wywołuje skutki od chwili jego wniesienia.

Art. 77. 1. Wniosek złożony przez podmiot, o którym mowa w art. 191 ust. 1 pkt 1 i 2 Konstytucji, oraz pytanie prawne Prezes Trybunału kieruje do rozpoznania, jeżeli spełniają wymagania przewidziane w ustawie.

³⁾ Zmiany tekstu wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 1965 r. Nr 15, poz. 113, z 1974 r. Nr 27, poz. 157 i Nr 39, poz. 231, z 1975 r. Nr 45, poz. 234, z 1982 r. Nr 11, poz. 82 i Nr 30, poz. 210, z 1983 r. Nr 5, poz. 33, z 1984 r. Nr 45, poz. 241 i 242, z 1985 r. Nr 20, poz. 86, z 1987 r. Nr 21, poz. 123, z 1988 r. Nr 41, poz. 324, z 1989 r. Nr 4, poz. 21 i Nr 33, poz. 175, z 1990 r. Nr 14, poz. 88, Nr 34, poz. 198, Nr 53, poz. 306, Nr 55, poz. 318 i Nr 79, poz. 464, z 1991 r. Nr 7, poz. 24, Nr 22, poz. 92 i Nr 115, poz. 496, z 1993 r. Nr 12, poz. 53, z 1994 r. Nr 105, poz. 509, z 1995 r. Nr 83, poz. 417, z 1996 r. Nr 24, poz. 110, Nr 43, poz. 189, Nr 73, poz. 350 i Nr 149, poz. 703, z 1997 r. Nr 43, poz. 270, Nr 54, poz. 348, Nr 75, poz. 471, Nr 102, poz. 643, Nr 117, poz. 752, Nr 121, poz. 769 i 770, Nr 133, poz. 882, Nr 139, poz. 934, Nr 140, poz. 940 i Nr 141, poz. 944, z 1998 r. Nr 106, poz. 668 i Nr 117, poz. 757, z 1999 r. Nr 52, poz. 532, z 2000 r. Nr 22, poz. 269 i 271, Nr 48, poz. 552 i 554, Nr 55, poz. 665, Nr 73, poz. 852, Nr 94, poz. 1037, Nr 114, poz. 1191 i 1193 i Nr 122, poz. 1314, 1319 i 1322, z 2001 r. Nr 4, poz. 27, Nr 49, poz. 508, Nr 63, poz. 635, Nr 98, poz. 1069, 1070 i 1071, Nr 123, poz. 1353, Nr 125, poz. 1368 i Nr 138, poz. 1546, z 2002 r. Nr 25, poz. 253, Nr 26, poz. 265, Nr 74, poz. 676, Nr 84, poz. 764, Nr 126, poz. 1069 i 1070, Nr 129, poz. 1102, Nr 153, poz. 1271, Nr 219, poz. 1849 i Nr 240, poz. 2058, z 2003 r. Nr 41, poz. 360, Nr 42, poz. 363, Nr 60, poz. 535, Nr 109, poz. 1035, Nr 119, poz. 1121, Nr 130, poz. 1188, Nr 139, poz. 1323, Nr 199, poz. 1939 i Nr 228, poz. 2255, z 2004 r. Nr 9, poz. 75, Nr 11, poz. 101, Nr 68, poz. 623, Nr 91, poz. 871, Nr 93, poz. 891, Nr 121, poz. 1264, Nr 162, poz. 1691, Nr 169, poz. 1783, Nr 172, poz. 1804, Nr 204, poz. 2091, Nr 210, poz. 2135, Nr 236, poz. 2356 i Nr 237, poz. 2384, z 2005 r. Nr 13, poz. 98, Nr 22, poz. 185, Nr 86, poz. 732, Nr 122, poz. 1024, Nr 143, poz. 1199, Nr 150, poz. 1239, Nr 167, poz. 1398, Nr 169, poz. 1413 i 1417, Nr 172, poz. 1438, Nr 178, poz. 1478, Nr 183, poz. 1538, Nr 264, poz. 2205 i Nr 267, poz. 2258, z 2006 r. Nr 12, poz. 66, Nr 66, poz. 466, Nr 104, poz. 708 i 711, Nr 186, poz. 1379, Nr 208, poz. 1537 i 1540, Nr 226, poz. 1656 i Nr 235, poz. 1699, z 2007 r. Nr 7, poz. 58, Nr 47, poz. 319, Nr 50, poz. 331, Nr 99, poz. 662, Nr 106, poz. 731, Nr 112, poz. 766 i 769, Nr 115, poz. 794, Nr 121, poz. 831, Nr 123, poz. 849, Nr 176, poz. 1243, Nr 181, poz. 1287, Nr 192, poz. 1378 i Nr 247, poz. 1845, z 2008 r. Nr 59, poz. 367, Nr 96, poz. 609 i 619, Nr 110, poz. 706, Nr 116, poz. 731, Nr 119, poz. 772, Nr 120, poz. 779, Nr 122, poz. 796, Nr 171, poz. 1056, Nr 220, poz. 1431, Nr 228, poz. 1507, Nr 231, poz. 1547 i Nr 234, poz. 1571, z 2009 r. Nr 26, poz. 156, Nr 67, poz. 571, Nr 69, poz. 592 i 593, Nr 131, poz. 1075, Nr 179, poz. 1395 i Nr 216, poz. 1676, z 2010 r. Nr 3, poz. 13, Nr 7, poz. 45, Nr 40, poz. 229, Nr 108, poz. 684, Nr 109, poz. 724, Nr 125, poz. 842, Nr 152, poz. 1018, Nr 155, poz. 1037, Nr 182, poz. 1228, Nr 197, poz. 1307, Nr 215, poz. 1418, Nr 217, poz. 1435 i Nr 241, poz. 1621, z 2011 r. Nr 34, poz. 173, Nr 85, poz. 458, Nr 87, poz. 482, Nr 92, poz. 531, Nr 112, poz. 654, Nr 129, poz. 735, Nr 138, poz. 806 i 807, Nr 144, poz. 854, Nr 149, poz. 887, Nr 224, poz. 1342 i Nr 233, poz. 1381, z 2012 r. poz. 908, 1445, 1529 oraz z 2013 r. poz. 403.

2. Jeżeli wniosek lub pytanie prawne nie odpowiadają wymaganiom przewidzianym w ustawie, a usunięcie braków jest możliwe, Prezes Trybunału wydaje zarządzenie, w którym wzywa do ich usunięcia w terminie 7 dni od doręczenia tego zarządzenia.

Art. 78. 1. Wniosek pochodzący od podmiotu, o którym mowa w art. 191 ust. 1 pkt 3-5 Konstytucji, oraz skargę Prezes Trybunału kieruje do wstępnego rozpoznania w celu rozstrzygnięcia, czy spełniają wymagania warunkujące nadanie im dalszego biegu.

2. Jeżeli wniosek lub skarga nie odpowiadają wymaganiom przewidzianym w ustawie, a usunięcie braków jest możliwe, przewodniczący składu orzekającego wydaje zarządzenie, w którym wzywa do ich usunięcia w terminie 7 dni od doręczenia tego zarządzenia.

3. Trybunał wydaje postanowienie o odmowie nadania dalszego biegu wnioskowi lub skardze, jeżeli:

- 1) braki, o których mowa w ust. 2, nie zostały usunięte w terminie;
- 2) wniosek lub skarga zostały cofnięte;
- 3) wniosek lub skarga są oczywiście bezzasadne;
- 4) wydanie orzeczenia jest zbędne lub niedopuszczalne;
- 5) akt normatywny w zakwestionowanym zakresie utracił moc obowiązującą przed wydaniem orzeczenia.

4. Przepisu ust. 3 pkt 5 nie stosuje się, jeżeli wydanie orzeczenia w sprawie jest konieczne dla ochrony konstytucyjnych wolności i praw.

5. Jeżeli wniosek lub skarga odpowiadają wymaganiom przewidzianym w ustawie oraz nie zachodzą okoliczności, o których mowa w ust. 3, Trybunał wydaje postanowienie o nadaniu wnioskowi lub skardze dalszego biegu.

Art. 79. Skarżący może zastrzec w skardze nieujawnianie jego danych osobowych w publikacjach postanowień Trybunału, o których mowa w art. 78.

Art. 80. Wewnętrzny tok postępowania z wnioskami, pytaniami prawnymi i skargami określa regulamin Trybunału.

Rozdział 6

Rozprawy i posiedzenia

Art. 81. Wniosek, pytanie prawne lub skargę Prezes Trybunału kieruje do rozpoznania przez właściwy skład orzekający.

Art. 82. 1. Trybunał rozpoznaje wniosek, pytanie prawne lub skargę na rozprawie albo na posiedzeniu niejawnym.

2. O rozpoznaniu wniosku, pytania prawnego lub skargi na rozprawie rozstrzyga skład orzekający z własnej inicjatywy albo po rozpatrzeniu wniosku w tej sprawie wnioskodawcy, sądu pytającego lub skarżącego.

3. Prezes Trybunału może zwrócić się do przewodniczącego składu orzekającego o rozpoznanie wniosku, pytania prawnego lub skargi na rozprawie, jeżeli przemawia za tym ważny interes publiczny.

Art. 83. 1. Prezes Trybunału zawiadamia uczestników postępowania o przekazaniu wniosku, pytania prawnego lub skargi do rozpoznania przez skład orzekający, doręczając im odpisy wniosku, pytania prawnego lub skargi.

2. Uczestnik postępowania, w terminie 2 miesięcy od doręczenia zawiadomienia, przedstawia pisemne stanowisko w sprawie.

3. Do Rzecznika Praw Obywatelskich stosuje się przepis ust. 1, z wyjątkiem wniosków w sprawach, o których mowa w art. 4 ust. 1 pkt 2. Rzecznik Praw Obywatelskich, w terminie 30 dni od doręczenia zawiadomienia, może zgłosić udział w postępowaniu, a w razie zgłoszenia udziału – w terminie 30 dni przedstawia pisemne stanowisko w sprawie.

4. Do Rzecznika Praw Dziecka, w postępowaniu wszczętym na wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich oraz w postępowaniu w sprawie skargi, dotyczących praw dziecka przepisy ust. 1 i 3 stosuje się odpowiednio.

5. W uzasadnionych przypadkach Prezes Trybunału może wyznaczyć inny termin przedstawienia stanowiska.

6. Trybunał może zwracać się do innych organów lub podmiotów o zajęcie stanowiska w sprawie, w wyznaczonym terminie.

Art. 84. 1. Jeżeli w co najmniej dwóch wnioskach, pytaniach prawnych lub skargach jednakowo określono przedmiot kontroli, Prezes Trybunału może zarządzić łączne rozpoznanie tych wniosków, pytań prawnych lub skarg.

2. O łącznym rozpoznaniu wniosków, pytań prawnych albo skarg rozstrzyga Prezes Trybunału, wyznaczając skład orzekający. Prezes Trybunału może zarządzić łączne rozpoznanie również na wniosek składu orzekającego.

Art. 85. 1. Jeżeli orzeczenie Trybunału może wywoływać skutki wiążące się z nakładami finansowymi nieprzewidzianymi w ustawie budżetowej lub ustawie o prowizorium budżetowym, Prezes Trybunału zwraca się do Rady Ministrów o przedstawienie, w terminie 2 miesięcy, opinii w sprawie.

2. W uzasadnionych przypadkach Prezes Trybunału może wyznaczyć inny termin przedstawienia opinii.

3. Nieprzedstawienie opinii przez Radę Ministrów w terminie nie wstrzymuje rozpoznania sprawy.

Art. 86. 1. W sprawie zgodności z Konstytucją ustawy budżetowej albo ustawy o prowizorium budżetowym przed ich podpisaniem Trybunał orzeka w terminie 2 miesięcy od złożenia wniosku.

2. Uczestnicy postępowania oraz Rada Ministrów przedstawiają stanowisko w terminie określonym przez Prezesa Trybunału.

Art. 87. Przewodniczący składu orzekającego wydaje zarządzenia mające na celu właściwe i sprawne przygotowanie rozprawy lub posiedzenia niejawnego, a w szczególności:

- 1) z zastrzeżeniem art. 48 ust. 3, wyznacza pierwszą naradę w sprawie nie później niż w ciągu 2 miesięcy od upływu terminu przedstawienia stanowisk przez uczestników postępowania;
- 2) zarządza doręczenie uczestnikom postępowania odpowiednich pism;
- 3) wzywa uczestników postępowania do przedstawienia, w formie pisemnej i wyznaczonym terminie, dodatkowego stanowiska w sprawie;

- 4) zarządza przedstawienie przez uczestników postępowania dokumentów i innych materiałów, potrzebnych do wyjaśnienia sprawy;
- 5) wzywa do udziału w postępowaniu inne organy lub podmioty, których udział uzna za celowy dla wszechstronnego wyjaśnienia sprawy.

Art. 88. 1. Przewodniczący składu orzekającego wyznacza termin rozprawy oraz zawiadamia o nim uczestników postępowania.

2. Rozprawa nie może się odbyć wcześniej niż po upływie 14 dni od dnia doręczenia uczestnikom postępowania zawiadomienia o jej terminie.

3. Trybunał odracza rozprawę w razie braku dowodu doręczenia uczestnikom postępowania zawiadomienia o jej terminie lub w razie stwierdzonej nieprawidłowości w doręczeniu albo z innej ważnej przyczyny.

4. Odraczając rozprawę, Trybunał może wyznaczyć nowy termin, o którym zawiadamia uczestników postępowania. Przepisu ust. 2 nie stosuje się.

Art. 89. 1. Obecność na rozprawie wnioskodawcy lub jego przedstawiciela albo pełnomocnika oraz pełnomocnika skarżącego jest obowiązkowa.

2. W razie niestawienia się, prawidłowo zawiadomionych, wnioskodawcy lub jego przedstawiciela albo pełnomocnika lub pełnomocnika skarżącego, Trybunał umarza postępowanie albo odracza rozprawę.

3. Nieobecność na rozprawie innych, prawidłowo zawiadomionych, uczestników postępowania nie wstrzymuje rozpoznania sprawy.

Art. 90. Przewodniczący składu orzekającego kieruje rozprawą oraz wydaje zarządzenia niezbędne do utrzymania powagi, spokoju i porządku na rozprawie, a w razie potrzeby stosuje środki przewidziane w ustawie z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. z 2013 r. poz. 427 i 662).

Art. 91. Rozprawa rozpoczyna się wywołaniem sprawy, po czym odpowiednio wnioskodawca, sąd pytający lub skarżący, a następnie pozostali uczestnicy postępowania, przedstawiają swoje stanowiska, argumenty i dowody na ich poparcie oraz udzielają odpowiedzi na zadawane przez sędziów pytania. Przewodniczący składu orzekającego udziela głosu każdemu uczestnikowi postępowania, a także w razie potrzeby organom lub podmiotom wezwanym do udziału w postępowaniu.

Art. 92. 1. Jeżeli Trybunał uzna sprawę za dostatecznie wyjaśnioną, przewodniczący składu orzekającego zamyka rozprawę.

2. Publiczne ogłoszenie orzeczenia Trybunału wraz z uzasadnieniem następuje nie później niż w terminie 3 miesięcy od zamknięcia rozprawy.

Art. 93. 1. Z przebiegu rozprawy protokolant sporządza protokół, zawierający:

- 1) datę i miejsce rozprawy;
- 2) imiona i nazwiska sędziów składu orzekającego oraz protokolanta;
- 3) wskazanie uczestników postępowania, ich przedstawicieli i pełnomocników, a także innych organów lub podmiotów wezwanym do udziału w postępowaniu;
- 4) oznaczenie sprawy ze wzmianką co do jej jawności;
- 5) transkrypcję przebiegu rozprawy, sporządzoną na podstawie rejestracji utrwalonej na nośniku elektronicznym.

2. Protokół podpisują przewodniczący składu orzekającego i protokolant.

Art. 94. 1. Trybunał może rozpoznać wniosek, pytanie prawne lub skargę na posiedzeniu niejawnym, jeżeli:

- 1) pisemne stanowiska uczestników postępowania oraz pozostałe dowody zgromadzone w sprawie stanowią wystarczającą podstawę do wydania orzeczenia lub
- 2) sprawa dotyczy zagadnienia prawnego, które zostało wystarczająco wyjaśnione we wcześniejszych orzeczeniach Trybunału.

2. O rozpoznaniu wniosku, pytania prawnego lub skargi na posiedzeniu niejawnym rozstrzyga skład orzekający.

3. Przewodniczący składu orzekającego zawiadamia uczestników postępowania, że rozpoznanie sprawy nastąpi na posiedzeniu niejawnym.

4. Publiczne ogłoszenie orzeczenia Trybunału wraz z uzasadnieniem, następuje nie później niż w terminie 30 dni od posiedzenia niejawnego.

Rozdział 7

Orzeczenia Trybunału

Art. 95. Trybunał rozstrzyga sprawę wydając orzeczenie w formie wyroku lub postanowienia.

Art. 96. Trybunał wydaje wyroki w sprawach, o których mowa w art. 4 ust. 1-5.

Art. 97. Trybunał wydaje postanowienia w sprawach:

- 1) stwierdzenia przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej oraz powierzenia Marszałkowi Sejmu tymczasowego wykonywania obowiązków Prezydenta Rzeczypospolitej;
- 2) innych, w których ustawa tak stanowi lub niewymagających wydania wyroku.

Art. 98. 1. Postanowienia Trybunału kończące postępowanie wydawane są po zamknięciu rozprawy lub na posiedzeniu niejawnym. Wymagają one uzasadnienia.

2. Postanowienia niekończące postępowania w sprawie mogą być uchylane lub zmieniane wskutek zmiany okoliczności.

Art. 99. Trybunał wydaje orzeczenie po niejawnej naradzie sędziów składu orzekającego, którą kieruje przewodniczący składu.

Art. 100. 1 Orzeczenie Trybunału zapada większością głosów.

2. Sędzia składu orzekającego, który nie zgadza się z orzeczeniem Trybunału może, podpisując orzeczenie, zgłosić zdanie odrębne. Zdanie odrębne może dotyczyć także samego uzasadnienia.

Art. 101. 1. Orzeczenie Trybunału zawiera:

- 1) wskazanie składu orzekającego i protokolanta;
- 2) sygnaturę akt, datę, miejsce oraz tryb wydania orzeczenia;
- 3) wskazanie podmiotu, który zainicjował postępowanie przed Trybunałem, oraz pozostałych uczestników postępowania;

- 4) dokładne określenie aktu normatywnego lub jego części, którego dotyczy orzeczenie;
- 5) przedstawienie zarzutów podmiotu, który zainicjował postępowanie przed Trybunałem;
- 6) rozstrzygnięcie Trybunału;
- 7) podpisy sędziów składu orzekającego;
- 8) informację o zgłoszeniu zdania odrębnego.

2. Jeżeli Trybunał postanowi, że utrata mocy obowiązującej aktu normatywnego lub jego części nastąpi w innym terminie niż dzień wejścia w życie orzeczenia, w orzeczeniu określa się termin utraty mocy obowiązującej tego aktu lub jego części.

3. Przepis ust.1 stosuje się odpowiednio do orzeczeń Trybunału w innych sprawach niż dotyczące badania hierarchicznej zgodności norm prawnych.

Art. 102. Przedmiotem rozstrzygnięcia Trybunału może być czynność prawodawcza lub treść aktu normatywnego albo jego części.

Art. 103. 1. Orzeczenia, o których mowa w art. 4 ust. 1–6, Trybunał ogłasza publicznie.

2. Trybunał zawiadamia uczestników postępowania o terminie publicznego ogłoszenia orzeczenia.

3. Podczas ogłaszania orzeczenia wszyscy obecni w sali rozpraw, z wyjątkiem składu orzekającego, stoją.

4. Przewodniczący składu orzekającego lub sędzia sprawozdawca podaje zasadnicze motywy uzasadnienia orzeczenia. Sędzia, który zgłosił zdanie odrębne, o którym mowa w art. 100 ust. 2, może przedstawić uzasadnienie swego stanowiska.

Art. 104. 1. Odpis orzeczenia wraz z uzasadnieniem i zdaniem odrębnym doręcza się niezwłocznie uczestnikom postępowania.

2. Prezes Trybunału przesyła odpis orzeczenia wraz z uzasadnieniem i zdaniem odrębnym Prezydentowi Rzeczypospolitej, Marszałkowi Sejmu, Marszałkowi Senatu oraz Prezesowi Rady Ministrów, niezależnie od tego, czy organy te były uczestnikami postępowania przed Trybunałem.

Art. 105. 1. Wyroki Trybunału podlegają ogłoszeniu w dzienniku urzędowym, w którym kwestionowany akt normatywny był ogłoszony, a jeżeli wyrok dotyczy aktu nieogłoszonego w dzienniku urzędowym - w Monitorze Polskim.

2. Postanowienie Trybunału, o którym mowa w art. 97 pkt 1, podlega ogłoszeniu w Monitorze Polskim.

3. Ogłoszenie orzeczeń Trybunału zarządza Prezes Trybunału.

Art. 106. 1. Trybunał na posiedzeniu niejawnym wydaje postanowienie o umorzeniu postępowania:

- 1) na skutek cofnięcia wniosku, pytania prawnego lub skargi;
- 2) jeżeli wydanie orzeczenia jest niedopuszczalne;
- 3) jeżeli wydanie orzeczenia jest zbędne, w szczególności gdy w rozpoznawanej sprawie nie występuje istotne zagadnienie prawne wymagające rozstrzygnięcia Trybunału;
- 4) jeżeli akt normatywny w zakwestionowanym zakresie utracił moc obowiązującą przed wydaniem orzeczenia przez Trybunał;
- 5) w przypadku, o którym mowa w art. 72 ust. 2.

2. Jeżeli okoliczności, o których mowa w ust. 1, ujawnią się na rozprawie, Trybunał wydaje postanowienie o umorzeniu postępowania.

3. Trybunał nie umarza postępowania z przyczyny, o której mowa w ust. 1 pkt 4, jeżeli wydanie orzeczenia jest konieczne dla ochrony konstytucyjnych wolności i praw.

Art. 107. 1. Skład orzekający, który wydał orzeczenie, może w każdym czasie na posiedzeniu niejawnym, w drodze postanowienia sprostować niedokładności, błędy pisarskie lub rachunkowe albo inne oczywiste omyłki w orzeczeniu.

2. Na oryginale orzeczenia, a na żądanie uczestników postępowania także na przesłanych im odpisach orzeczenia, umieszcza się wzmiankę o sprostowaniu, podpisaną przez przewodniczącego składu orzekającego.

3. Jeżeli sprostowania nie może dokonać skład orzekający wskazany w ust. 1, wniosek rozpoznaje taki sam skład.

Art. 108. 1. Na wniosek uczestnika postępowania skład orzekający, który wydał orzeczenie, na posiedzeniu niejawnym rozstrzyga, w drodze postanowienia, wątpliwości co do jego treści.

2. Jeżeli wniosku o wyjaśnienie wątpliwości co do treści orzeczenia nie może rozpoznać skład orzekający wskazany w ust. 1, wniosek rozpoznaje taki sam skład.

Art. 109. 1. Trybunał wydaje Zbiór Urzędowy orzeczeń, w którym publikuje się orzeczenia Trybunału wraz z uzasadnieniami i zdaniem odrębnymi.

2. Zbiór Urzędowy jest wydawany w postaci elektronicznej.

3. Nazwa „Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego. Zbiór Urzędowy” podlega ochronie prawnej.

Rozdział 8

Postępowanie w sprawie zgodności z Konstytucją celów lub działalności partii politycznych

Art. 110. Wniosek w sprawie zgodności z Konstytucją celów partii politycznej, określonych w statucie lub programie, Trybunał rozpoznaje w trybie przewidzianym dla wniosków w sprawie zgodności z Konstytucją aktów normatywnych.

Art. 111. 1. Wniosek w sprawie zgodności z Konstytucją działalności partii politycznej Trybunał rozpoznaje w trybie, o którym mowa w art. 110.

2. Ciężar udowodnienia niezgodności z Konstytucją działalności partii politycznej spoczywa na wnioskodawcy.

3. Wątpliwości, których nie można wyjaśnić, rozstrzyga się na korzyść partii politycznej.

4. Do prowadzonych na rozprawie przesłuchań świadków, biegłych albo ujawniania dokumentów istotnych dla rozstrzygnięcia stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555, z późn. zm.⁴⁾).

5. W celu zebrania i utrwalenia dowodów w sprawie zgodności działalności partii politycznej z Konstytucją Trybunał może, w drodze postanowienia, zlecić Prokuratorowi Generalnemu przeprowadzenie dochodzenia. Zakres dochodzenia określony w postanowieniu jest wiążący. Do dochodzenia stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania karnego.

Art. 112. Pytanie sądu prowadzącego ewidencję partii politycznych w sprawie zgodności z Konstytucją statutu partii politycznej, w zakresie celów partii i zasad działania partii określonych w statucie, Trybunał rozpoznaje na zasadach i w trybie przewidzianych dla pytania prawnego.

Art. 113. 1. Osoby upoważnione do reprezentowania partii politycznej, Trybunał ustala na podstawie statutu partii lub ustawy.

2. W przypadku gdy nie można ustalić, kto jest osobą upoważnioną do reprezentowania partii lub gdy nie można z nią nawiązać kontaktu, Trybunał uznaje za upoważnioną osobę faktycznie kierującą partią w czasie podjęcia przez nią działalności, zakwestionowanej we wniosku.

Rozdział 9

Postępowanie w sprawie rozstrzygnięcia sporu kompetencyjnego

Art. 114. Trybunał rozstrzyga spory kompetencyjne, w przypadku gdy:

- 1) dwa (lub więcej) centralne konstytucyjne organy państwa uznają się za właściwe do rozstrzygnięcia tej samej sprawy lub wydały w niej rozstrzygnięcia;
- 2) dwa (lub więcej) centralne konstytucyjne organy państwa uznają się za niewłaściwe do rozstrzygnięcia określonej sprawy.

⁴⁾ Zmiany tekstu wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 1999 r. Nr 83, poz. 931, z 2000 r. Nr 50, poz. 580, Nr 62, poz. 717, Nr 73, poz. 852 i Nr 93, poz. 1027, z 2001 r. Nr 98, poz. 1071 i Nr 106, poz. 1149, z 2002 r. Nr 74, poz. 676, z 2003 r. Nr 17, poz. 155, Nr 111, poz. 1061 i Nr 130, poz. 1188, z 2004 r. Nr 51, poz. 514, Nr 69, poz. 626, Nr 93, poz. 889, Nr 240, poz. 2405 i Nr 264, poz. 2641, z 2005 r. Nr 10, poz. 70, Nr 48, poz. 461, Nr 77, poz. 680, Nr 96, poz. 821, Nr 141, poz. 1181, Nr 143, poz. 1203, Nr 163, poz. 1363, Nr 169, poz. 1416 i Nr 178, poz. 1479, z 2006 r. Nr 15, poz. 118, Nr 66, poz. 467, Nr 95, poz. 659, Nr 104, poz. 708 i 711, Nr 141, poz. 1009 i 1013, Nr 167, poz. 1192 i Nr 226, poz. 1647 i 1648, z 2007 r. Nr 20, poz. 116, Nr 64, poz. 432, Nr 80, poz. 539, Nr 89, poz. 589, Nr 99, poz. 664, Nr 112, poz. 766, Nr 123, poz. 849 i Nr 128, poz. 903, z 2008 r. Nr 27, poz. 162, Nr 100, poz. 648, Nr 107, poz. 686, Nr 123, poz. 802, Nr 182, poz. 1133, Nr 208, poz. 1308, Nr 214, poz. 1344, Nr 225, poz. 1485, Nr 234, poz. 1571 i Nr 237, poz. 1651, z 2009 r. Nr 8, poz. 39, Nr 20, poz. 104, Nr 28, poz. 171, Nr 68, poz. 585, Nr 85, poz. 716, Nr 127, poz. 1051, Nr 144, poz. 1178, Nr 168, poz. 1323, Nr 178, poz. 1375, Nr 190, poz. 1474 i Nr 206, poz. 1589, z 2010 r. Nr 7, poz. 46, Nr 98, poz. 626, Nr 106, poz. 669, Nr 122, poz. 826, Nr 125, poz. 842, Nr 182, poz. 1228 i Nr 197, poz. 1307, z 2011 r. Nr 48, poz. 245 i 246, Nr 53, poz. 273, Nr 112, poz. 654, Nr 117, poz. 678, Nr 142, poz. 829, Nr 191, poz. 1135, Nr 217, poz. 1280 i Nr 240, poz. 1430 i poz. 1431, z 2012 r. poz. 886, 1091, 1101, 1327, 1426, 1447, 1529 oraz z 2013 r. poz. 480.

Art. 115. Wniosek o rozstrzygnięcie sporu kompetencyjnego powinien wskazywać przepis Konstytucji lub ustawy określający kompetencję, która została naruszona, oraz kwestionowane działania lub zaniechania.

Art. 116. 1. Wszczęcie postępowania przed Trybunałem powoduje zawieszenie postępowań przed organami, które prowadzą spór kompetencyjny.

2. Trybunał po zapoznaniu się ze stanowiskiem uczestników postępowania może wydać postanowienie o tymczasowym uregulowaniu kwestii spornych, zwłaszcza gdy przemawia za tym szczególnie ważny interes publiczny.

Rozdział 10

Postępowanie w sprawie stwierdzenia przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej

Art. 117. Marszałek Sejmu, we wniosku w sprawie stwierdzenia przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej, wskazuje okoliczności, które przejściowo uniemożliwiają Prezydentowi Rzeczypospolitej sprawowanie urzędu oraz uniemożliwiają zawiadomienie o tym Marszałka Sejmu.

Art. 118. 1. Trybunał na rozprawie rozpatruje wniosek Marszałka Sejmu niezwłocznie, nie później niż w ciągu 24 godzin od jego złożenia.

2. Uczestnikami rozprawy są osobiście:

- 1) Marszałek Sejmu;
- 2) Marszałek Senatu;
- 3) Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego;
- 4) Prokurator Generalny.

3. Rozprawa odbywa się z wyłączeniem jawności. Ogłoszenie orzeczenia następuje publicznie.

Art. 119. 1. Jeżeli podczas rozprawy pojawią się wątpliwości dotyczące okoliczności, które przejściowo uniemożliwiają Prezydentowi Rzeczypospolitej sprawowanie urzędu lub dotyczące braku możliwości zawiadomienia o nich przez Prezydenta Rzeczypospolitej Marszałka Sejmu, Trybunał w drodze postanowienia może zlecić Prokuratorowi Generalnemu wykonanie określonych czynności w wyznaczonym terminie i odroczyć rozprawę.

2. Odroczenie rozprawy nie może trwać dłużej niż 24 godziny.

3. Prokurator Generalny niezwłocznie zawiadamia Trybunał o wynikach czynności, podjętych w celu wykonania postanowienia, o którym mowa w ust. 1.

Art. 120. 1. Trybunał wydaje postanowienie o stwierdzeniu przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej oraz o powierzeniu Marszałkowi Sejmu, nie dłużej niż na 3 miesiące, tymczasowego wykonywania obowiązków Prezydenta Rzeczypospolitej.

2. Postanowienie traci moc, jeżeli przed upływem określonego w nim terminu Prezydent Rzeczypospolitej zawiadomi Marszałka Sejmu oraz Trybunał o podjęciu wykonywania swoich obowiązków. Utrata mocy postanowienia następuje z dniem, w którym Prezydent

Rzeczypospolitej zawiadomi Marszałka Sejmu oraz Trybunał o podjęciu wykonywania swoich obowiązków.

Rozdział 11

Biuro Trybunału

Art. 121. 1. Organizacyjne i administracyjne warunki pracy Trybunału zapewnia Prezes Trybunału oraz podległe mu Biuro Trybunału, zwane dalej „Biurem”.

2. Szczegółowy zakres zadań i strukturę Biura określa statut.

Art. 122. 1. Biurem kieruje szef Biura, którego powołuje i odwołuje Zgromadzenie Ogólne, na wniosek Prezesa Trybunału.

2. Wynagrodzenie szefa Biura jest ustalane na podstawie przepisów o wynagrodzeniu osób zajmujących kierownicze stanowiska państwowe, w zakresie dotyczącym sekretarza stanu.

Art. 123. 1. Szef Biura jest przełożonym pracowników Biura, zapewnia prawidłowe funkcjonowanie Biura i w razie potrzeby zgłasza wnioski w sprawie jego organizacji.

2. Szef Biura przygotowuje oraz przedstawia Prezesowi Trybunału projekt dochodów i wydatków Trybunału, jest odpowiedzialny za wykonywanie budżetu Trybunału i w razie potrzeby proponuje zmiany w jego układzie wykonawczym.

3. Szef Biura odpowiada za gospodarowanie majątkiem pozostającym w zarządzie Trybunału.

4. Szczegółowy zakres zadań szefa Biura oraz sposób ich wykonywania określa statut Biura.

Art. 124. 1. W sprawach nieuregulowanych w ustawie do pracowników Biura stosuje się przepisy ustawy z dnia 16 września 1982 r. o pracownikach urzędów państwowych (Dz. U. z 2013, poz. 269).

2. Szef Biura wykonuje wynikające z przepisów prawa kompetencje kierownika urzędu.

Art. 125. 1. Spośród pracowników Biura tworzy się korpus prawników Trybunału – osób zatrudnionych na stanowiskach związanych bezpośrednio z działalnością orzeczniczą Trybunału i pomocą w tym zakresie w pracy sędziów Trybunału, wykonujących zadania asystentów lub odpowiadające czynnościom asystentów sędziów Trybunału.

2. Wykaz stanowisk, na których zatrudnione osoby należą do korpusu prawników Trybunału oraz szczegółowe wymagania kwalifikacyjne związane z zajmowaniem tych stanowisk określa, w drodze zarządzenia wydanego na wniosek szefa Biura i po zasięgnięciu opinii Zgromadzenia Ogólnego, Prezes Trybunału.

3. Szczegółowy zakres zadań na stanowiskach w korpusie prawników Trybunału oraz sposób i warunki ich wykonywania określa statut Biura.

Art. 126. 1. Osoby należące do korpusu prawników Trybunału, na zasadach określonych w odpowiednich ustawach, mogą ubiegać się o przystąpienie do egzaminu adwokackiego, radcowskiego lub notarialnego albo o powołanie na stanowisko asesora komorniczego, a także

o zatrudnienie na stanowisku radcy Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa, zaś posiadające stopień naukowy doktora nauk prawnych - ubiegać się o wpis na listę adwokatów lub radców prawnych.

2. Do osób należących do korpusu prawników Trybunału stosuje się odpowiednio przepis art. 155 § 7 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych, jeżeli przepracowały na stanowisku w tym korpusie co najmniej 5 lat i wraz z wnioskiem o dopuszczenie do egzaminu sędziowskiego przedstawiły pozytywną opinię Prezesa Trybunału.

3. Jeżeli w odrębnych przepisach jest mowa o osobach zatrudnionych w Trybunale, wykonujących zadania odpowiadające czynnościom asystenta sędziego, należy przez to rozumieć osoby należące do korpusu prawników Trybunału.

Art. 127. Na teren oraz do budynków pozostających w zarządzie Trybunału nie wolno wносить broni ani amunicji, a także materiałów wybuchowych i innych środków niebezpiecznych. Nie dotyczy to osób pełniących obowiązki służbowe wymagające posiadania broni.

Rozdział 12

Przepisy zmieniające

Art. 128. W ustawie z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze (Dz. U. z 2009 r. Nr 146, poz. 1188, z późn. zm.⁵⁾) w art. 66 w ust. 1 w pkt 5 dodaje się lit. d w brzmieniu:

„d) były zatrudnione w Trybunale Konstytucyjnym lub międzynarodowym organie sądowym, w szczególności w Trybunale Sprawiedliwości Unii Europejskiej lub Europejskim Trybunale Praw Człowieka i wykonywały zadania odpowiadające czynnościom asystenta sędziego.”.

Art. 129. W ustawie z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (Dz. U. z 2010 r. Nr 10, poz. 65, z późn. zm.⁶⁾) w art. 25 w ust. 1 w pkt 5 dodaje się lit. d w brzmieniu:

„d) były zatrudnione w Trybunale Konstytucyjnym lub międzynarodowym organie sądowym, w szczególności w Trybunale Sprawiedliwości Unii Europejskiej lub Europejskim Trybunale Praw Człowieka i wykonywały zadania odpowiadające czynnościom asystenta sędziego.”.

Art. 130. W ustawie z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2001 r. Nr 14, poz. 147, z późn. zm.⁷⁾) w art. 16 w ust. 2 pkt 3 otrzymuje brzmienie:

⁵⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2009 r. Nr 166, poz. 1317, Nr 210, poz. 1628 i Nr 216, poz. 1676, z 2010 r. Nr 7, poz. 45, Nr 47, poz. 278, Nr 200, poz. 1326 i Nr 217, poz. 1429 oraz z 2011 r. Nr 106, poz. 622 i Nr 142, poz. 830.

⁶⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2009 r. Nr 216, poz. 1676, z 2010 r. Nr 47, poz. 278, Nr 200, poz. 1326 i Nr 217, poz. 1429 oraz z 2011 r. Nr 106, poz. 622 i Nr 142, poz. 830.

⁷⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2007 r. Nr 25, poz. 162, z 2010 r. Nr 182, poz. 1228, Nr 197, poz. 1307, Nr 202, poz. 1343 i Nr 254, poz. 1700 oraz z 2011 r. Nr 168, poz. 1004 i Nr 222, poz. 1320.

„3) zgłosić udział w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym i brać udział w tym postępowaniu.”.

Art. 131. W ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o partiach politycznych (Dz. U. z 2011 r. Nr 155, poz. 924) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 14 :

a) ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. W razie powstania wątpliwości co do zgodności z Konstytucją celów lub zasad działania partii politycznej określonych w statucie zgodnie z art. 9 ust. 1, Sąd postanawia o zawieszeniu postępowania, o którym mowa w art. 12, i występuje do Trybunału Konstytucyjnego z pytaniem o zbadanie zgodności statutu z Konstytucją.”;

b) ust. 3 otrzymuje brzmienie:

„3. Jeżeli Trybunał Konstytucyjny wyda orzeczenie o niezgodności z Konstytucją statutu lub jego części, Sąd odmawia wpisu partii do ewidencji.”;

2) art. 21 otrzymuje brzmienie:

„Art. 21. 1. W razie powstania wątpliwości co do zgodności z Konstytucją celów lub zasad działania partii politycznej określonych w statucie, Sąd postanawia o zawieszeniu postępowania, o którym mowa w art. 12 ust. 2, i występuje do Trybunału Konstytucyjnego z pytaniem o zbadanie zgodności zmian statutu z Konstytucją.

2. Jeżeli Trybunał Konstytucyjny wyda orzeczenie o niezgodności z Konstytucją zmian statutu, Sąd odmawia wpisu tych zmian do ewidencji partii politycznych.

3. Przepisy art. 14 ust. 2 i 4 stosuje się odpowiednio.”;

3) art. 43 otrzymuje brzmienie:

„Art. 43. Tryb postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawach, o których mowa w art. 42, określa ustawa o Trybunale Konstytucyjnym”.

Art. 132. W ustawie z dnia 8 lipca 2005 r. o Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa (Dz. U. Nr 169, poz. 1417, z późn. zm.⁸⁾), w art. 29 w ust. 2:

1) pkt 2 otrzymuje brzmienie:

„2) pracowała na stanowisku związanym z legislacją, nie niższym niż legislator lub specjalista do spraw legislacji w urzędzie organu władzy państwowej przez co najmniej pięć lat lub”;

2) dodaje się pkt 3 w brzmieniu:

„3) pracowała na stanowisku w korpusie prawników Trybunału Konstytucyjnego przez co najmniej 5 lat.”.

⁸⁾ Zmiany tekstu wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2005 r. Nr 264, poz. 2205, z 2006 r. Nr 170, poz. 1217 i Nr 218, poz. 1592, z 2007 r. Nr 25, poz. 162, z 2008 r. Nr 227, poz. 1505, z 2009 r. Nr 26, poz. 156, Nr 79, poz. 660 i Nr 216, poz. 1676, z 2010 r. Nr 182, poz. 1228 oraz z 2012 r. poz. 1544.

Rozdział 13

Przepisy przejściowe i końcowe

Art. 133. Ilećroć w przepisach ustawy jest mowa o "ustawie" rozumie się przez to także akty normatywne, o których mowa w art. 234 Konstytucji, oraz inne akty normatywne, wydane na podstawie przepisów obowiązujących przed wejściem w życie Konstytucji, które miały moc prawną równą mocy prawnej ustawy.

Art. 134. W sprawach wszczętych i niezakończonych przed wejściem w życie ustawy, w postępowaniu przed Trybunałem:

- 1) w zakresie dotyczącym wstępnego rozpoznaniu, stosuje się przepisy dotychczasowe;
- 2) jeżeli Trybunał rozprawę odroczył lub przerwał albo wyznaczył termin rozprawy lub ogłoszenia orzeczenia przypadający po dniu wejścia w życie ustawy, stosuje się przepisy dotychczasowe;
- 3) jeżeli zachodzą przesłanki umorzenia postępowania, stosuje się przepisy dotychczasowe;
- 4) w odniesieniu do skarg skierowanych do rozpoznania przez właściwy skład orzekający, przepisu art. 89 ust. 1 nie stosuje się.

Art. 135. Przepis art. 18 ust. 1 pkt 6 stosuje się do sędziów Trybunału wybieranych na to stanowisko po dniu wejścia w życie ustawy.

Art. 136. Osobom należącym do korpusu prawników Trybunału, które w dniu wejścia w życie ustawy wykonywały zadania na stanowiskach odpowiadających stanowiskom w tym korpusie, do okresu zatrudnienia umożliwiającego skorzystanie z określonych w odpowiednich ustawach uprawnień, o których mowa w art. 126, zalicza się okres dotychczasowego zatrudnienia w Biurze.

Art. 137. Traci moc ustawa z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. Nr 102, poz. 643, z 2000 r. Nr 48, poz. 552 i Nr 53, poz. 638, z 2001 r. Nr 98, poz. 1070, z 2005 r. Nr 169, poz. 1417, z 2009 r. Nr 56, poz. 459 i Nr 178, poz. 1375, z 2010 r. Nr 182, poz. 1228 i Nr 197, poz. 1307 oraz z 2011 r. Nr 112, poz. 654).

Art. 138. Ustawa wchodzi w życie po upływie 3 miesięcy od dnia ogłoszenia.